

מדדים לאומיים לזקנה מדדי העל

ג'וינט אשל: גלעד הדס
מאיירס ג'וינט מכון ברוקדייל: ד"ר שירלי רזניצקי, יניב כהן,
ד"ר יצחק שנור

תודתנו נתונה לנשות המקצוע מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומצוות מרכז
הידע באוניברסיטה העברית שסייעו בניתוח הנתונים וגיבוש המדדים

הדרך להזדקנות מיטבית

A photograph of two hikers standing on a rocky mountain peak at sunset. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow. The sky is filled with scattered clouds. The hiker on the left is wearing a black t-shirt, light blue shorts, and a blue backpack. The hiker on the right is wearing a green t-shirt and blue shorts. Both are looking out over a vast mountain range.

לאן אנחנו
הולכים?

איפה אנחנו?

מה ארזנו לדרך?

היקף תשתית מחקרית

FHS – 6G

ארה"ב
15,500 איש
71 שנים

HRS

ארה"ב
29,000 זקנים
29 שנים

NHATS

ארה"ב
8,000 זקנים
8 שנים

CLSA

קנדה
50,000 זקנים
9 שנים

SHARE

OECD וישראל
140,000 זקנים
15 שנים

91 מאמרים אקדמיים
פורסמו ב-5 שנים האחרונות (למעט 8)

ELSA

אנגליה
11,500 זקנים
17 שנים

TILDA

אירלנד
8,500 זקנים
10 שנים

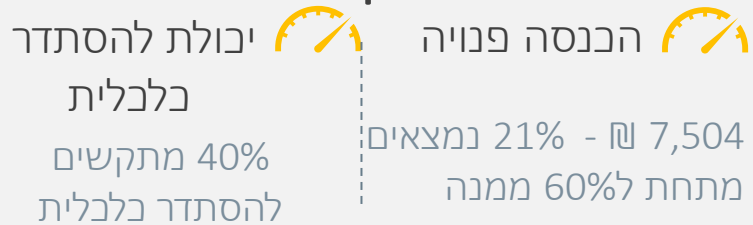
HUNT

נורבגיה
75,000 איש
33 שנים

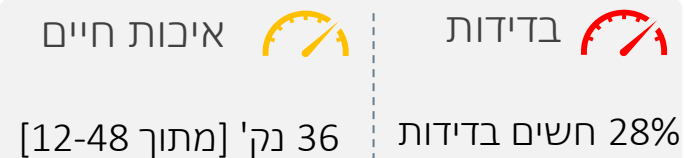
מפת מדדים להזדקנות מיטבית

מדדים להזדקנות מיטבית

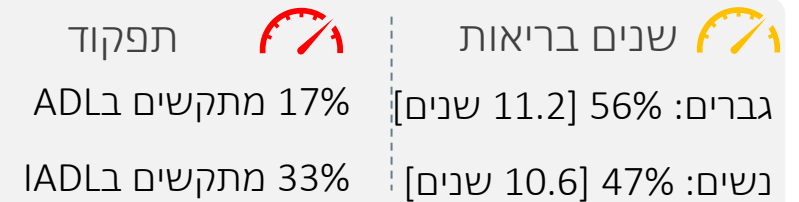
חוסן כלכלי*

משמעות

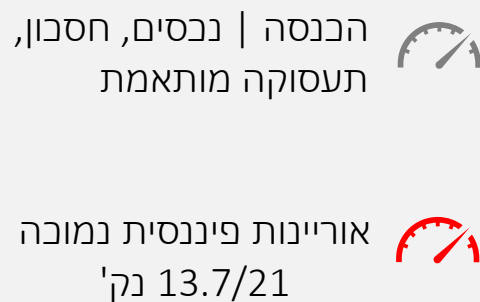

בריאות*

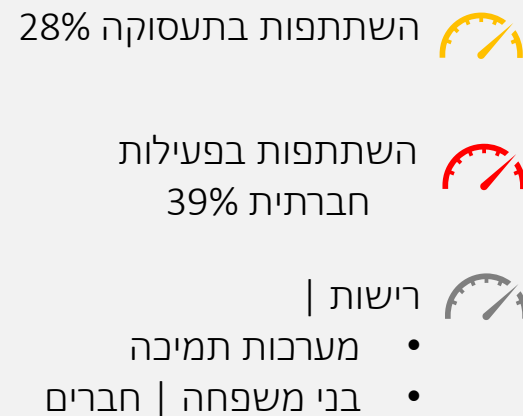

מדדים מנבאים להזדקנות מיטבית

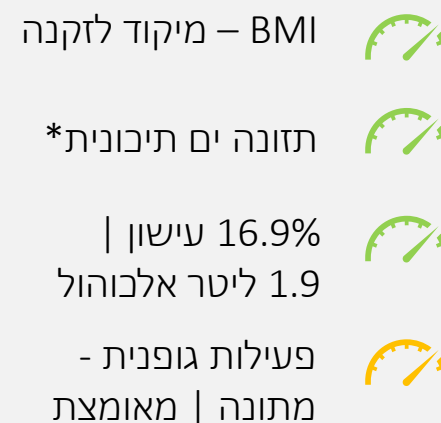
מוכנות כלכלית

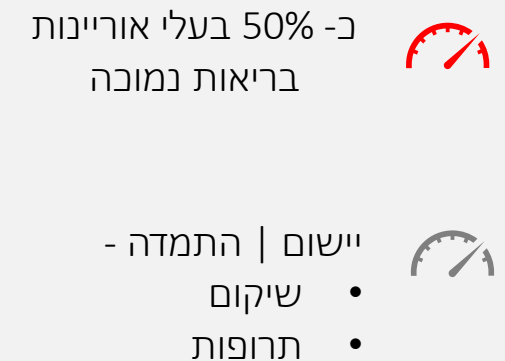
אורח חיים פעיל

אורח חיים בריא

ניהול בריאות

אוריינות דיגיטלית – גורם מנבא רוחבי אשר משפיע על כל קבוצות המדדים

מטרת העבודה ואופן הפעולה

מטרה

- טיוב מדדי העל להזדקנות מיטבית קריטריונים:
- מקור נתונים ציבורי, לאומי, [קיים]
- נתונים זמינים באיסוף תדיר
- יכולת השוואה בינלאומית
- יכולת השוואה על פני זמן

דרך הפעולה

- מיפוי והשוואה בין מקורות הנתונים
  - למ"ס
  - SHARE
- תיקוף מדדים להזדקנות מיטבית
  - ניתוח ובחינת הנתונים
  - התייעצות עם מומחים
  - בדיקת רגישות
  - בחירת סף (cut point) למדדים
  - סימון מדדים להשלמה

על סדר היום:

- הצגת הקונספט של מפת המדדים
- הצגת המדדים
  - השוואה היסטורית
  - השוואה בין לאומית

בסיסי נתונים מרכזיים

סוג הסקר	סקר הוצאות והכנסות (למ"ס)	סקר חברתי (למ"ס)	SHARE (מרכז הידע האוניברסיטה העברית)
גודל מדגם (בני +65 מתוך כלל המדגם)	כ 2600 -משקי בית עם בית +65 מתוך(9,000)	כ- 1,500 (מתוך 7,500)	כ- 1,500 (מתוך 2,500)
תדירות הנתונים	שנתי	שנתי	כל שנתיים
אפשרות השוואה בינלאומית	הכנסות - ניתן להשוואה באופן כמעט מלא למדינות נוספות הוצאות - ניתן להשוואה באופן חלקי למדינות נוספות	ניתן להשוואה באופן חלקי למדינות נוספות	מדינות אירופה (הכלולות בסקר) ניתן להשוואה למדינות נוספות
יתרונות נוספים	כפיפות לסטנדרטיים בין לאומיים תיקוף מצב משק הבית לא רק על בסיס דיווח עצמי על ידי השוואה למקורות מנהליים (למשל ביטוח לאומי)	עקביות בשאלון הבסיס עצמאות בקביעת השאלון יכולת הצלבה למקורות נוספים (סקרים לאומיים, נתונים מנהליים)	כפוף לסקר האירופי, למעט שאלון למילוי עצמי מדינתי ייצוג רחב יותר של זקנים עם מוגבלות קשה** ראינות אחרי פטירה** התייחסות לפרישה אפשרות למדידת שבריריות
מימון	בבסיס התקציב	בבסיס התקציב	תקצוב ממשלתי, לא בבסיס התקציב

שנות חיים בריאים (healthy life years)

- עיבוד של שאלת GALI (Global Activities Limitation Index) ביחס לתוחלת החיים של אדם מגיל 65
- המדד מחושב שנתית החל מ- 2015 ומפורסם בדוח מדדי איכות חיים של הלמ"ס

קושי מתודולוגי:

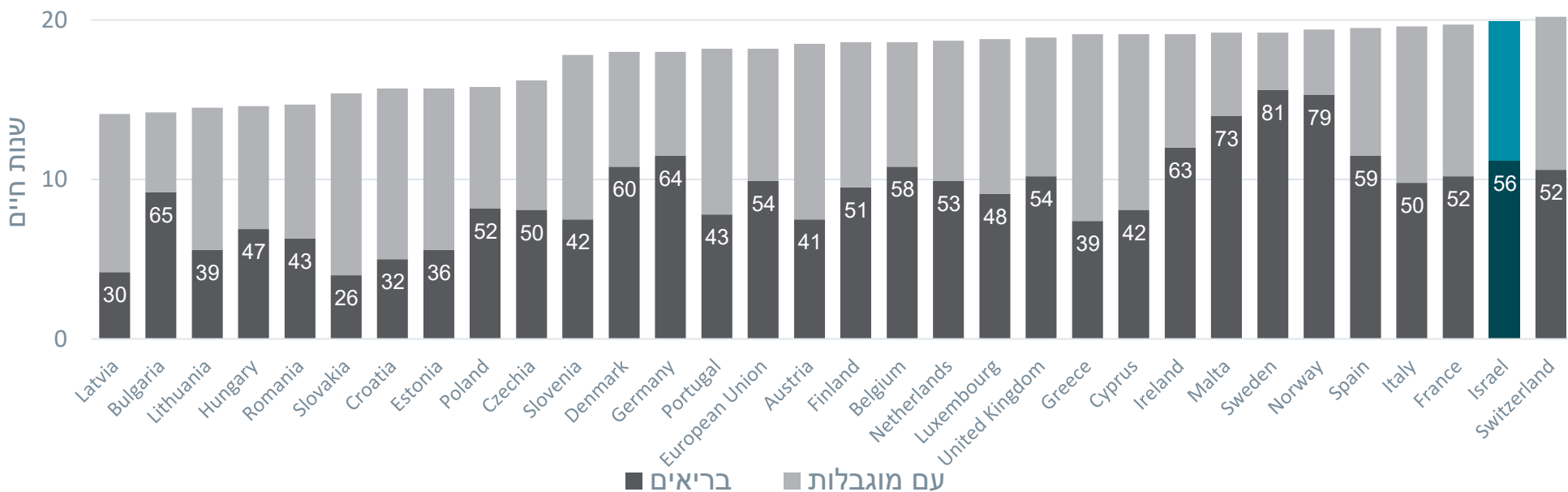
- שאלת התפקוד שונה מהנוסח האירופי ועלולה ליצור קושי להשוואה בינלאומית:
- שאלת GALI (Global Activities Limitation Index) מפוצלת ל- 2 שאלות, עם 4 קטגוריות תשובה.

בריאות – שנות חיים בריאים (גברים)

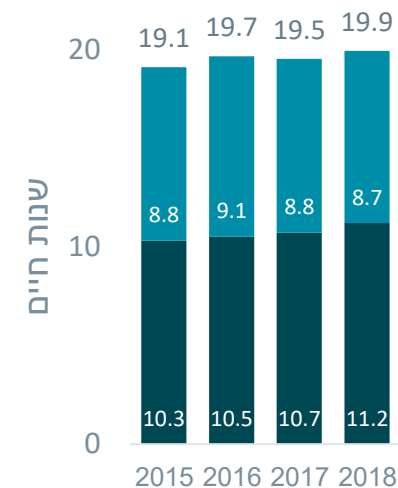

תוחלת חיים בגיל 65 – גברים (2018)
(Eurostat)

לפי תוחלת חיים ואחוז השנים הבריאות

תוחלת חיים בגיל 65 – גברים
(למ"ס)

בריאים עם מוגבלות

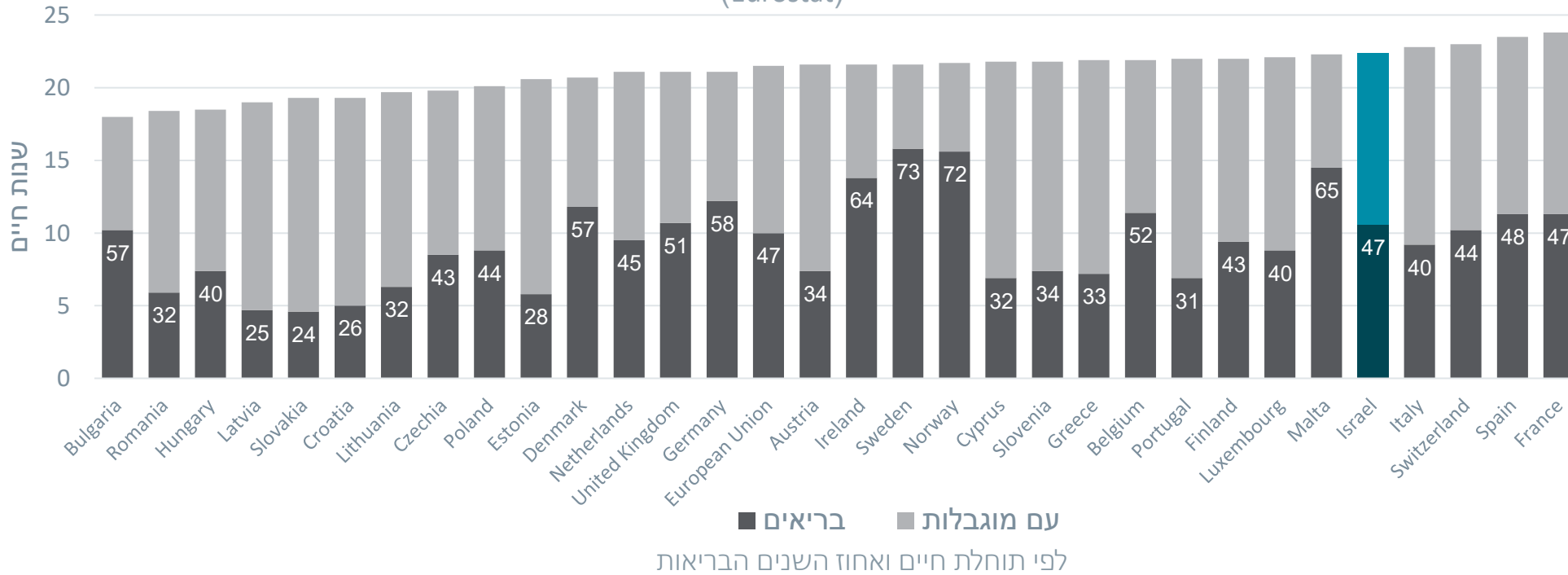
אחוז השנים הבריאות בגיל 65 - גברים - 2018 : 56% (11.2 שנים)

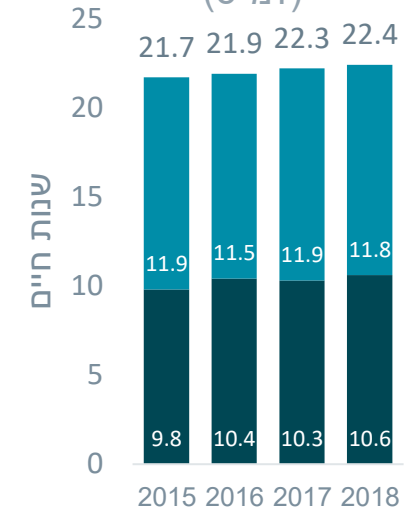
בריאות – שנות חיים בריאים (נשים)

תוחלת חיים בגיל 65 – נשים (2018)
(Eurostat)

תוחלת חיים בגיל 65 – נשים
(למ"ס)

עם מוגבלות בלי מוגבלות

אחוז השנים הבריאות בגיל 65 – נשים - 2018 : 47% (10.6 שנים)

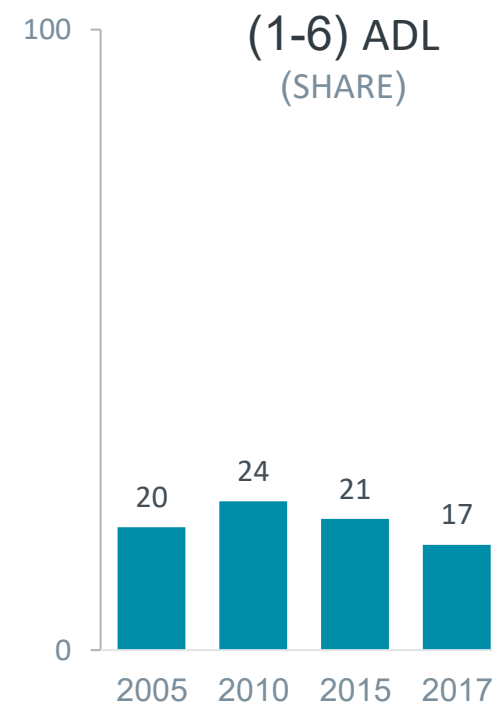
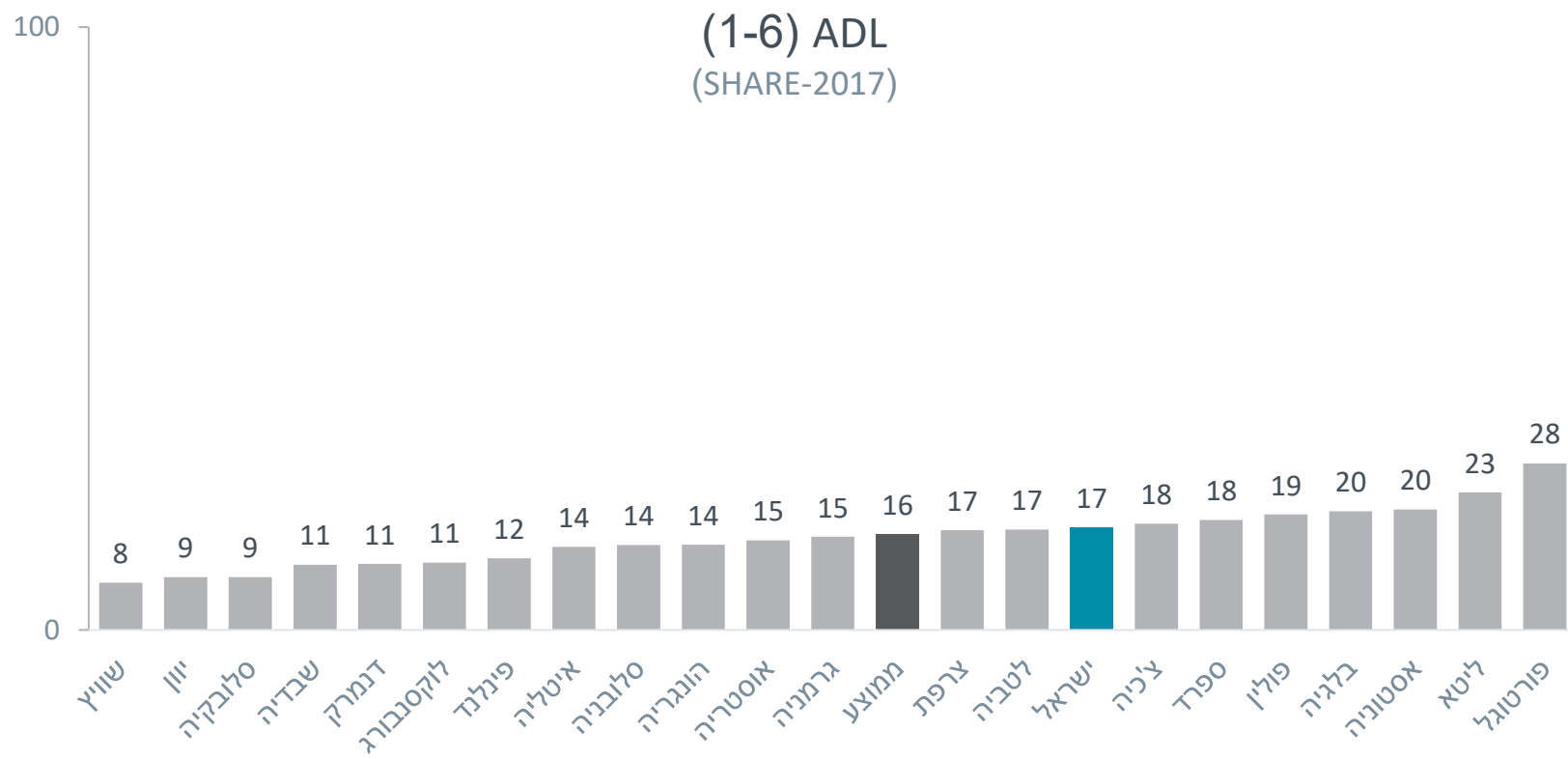
תפקוד יומיומי ובניהול משק בית (הערכת התלות של הפרט בזולת)

- ADL – התייחסות ליכולת לבצע 6 פעולות יומיומיות (הלבשה, הליכה בחדר, רחצה, אכילה, יציאה מהמיטה, שימוש בשירותים)
- מבוסס על מדד מתוקף (Katz et al., 1963) שניתן לסכום אותו
- IADL – התייחסות ליכולת לבצע 9 פעולות בניהול משק בית (להתמצא עם מפה, להכין ארוחה חמה, לקנות מצרכים, להתקשר בטלפון, לקחת תרופות, לעשות עבודות בית, להסתדר עם כסף, לצאת מהבית, לכבס)
- מבוסס על מדד מתוקף (Lawton & Brody, 1969) שניתן לסכום אותו
- מקור הנתונים: סקר SHARE. בסקר החברתי הממדים נשאלים בצורה מצומצמת.

בריאות – תפקוד ADL (פעולות יומיומיות)

שיעור בני 65+ המוגבלים בלפחות אחת מפעולות ADL

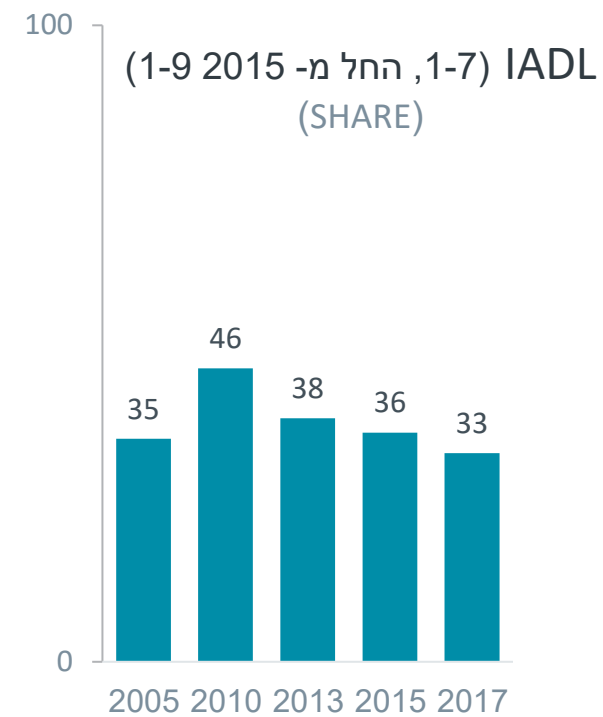
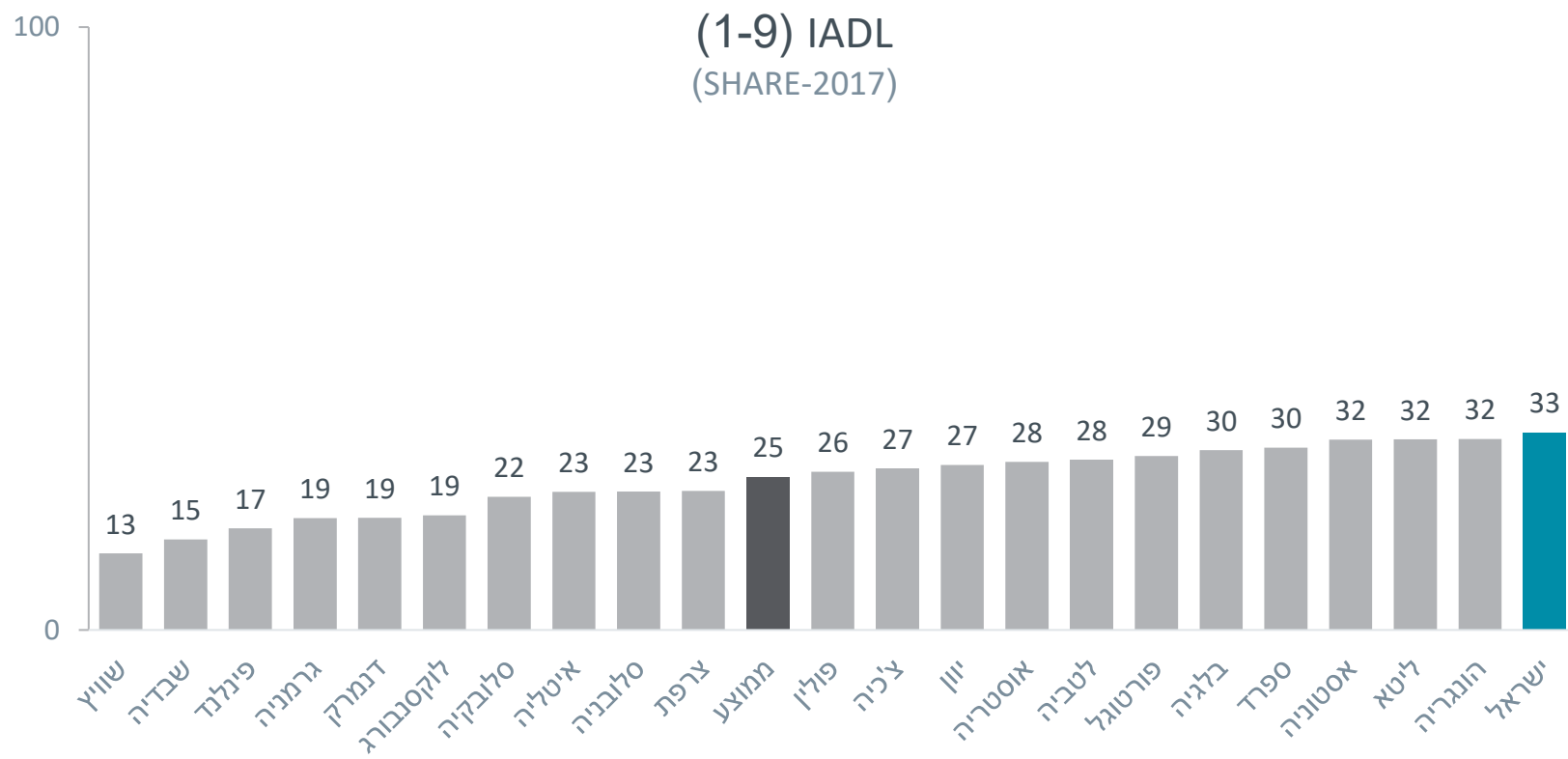

בריאות – תפקוד IADL (ניהול משק בית)

שיעור בני 65+ המוגבלים בלפחות אחת מפעולות IADL

שנות חיים בריאים (healthy life years)

- עיבוד של שאלת GALI (Global Activities Limitation Index) ביחס לתוחלת החיים של אדם מגיל 65

תפקוד יומיומי ובניהול משק בית (הערכת התלות של הפרט בזולת)

- ADL – התייחסות ליכולת לבצע 6 פעולות יומיומיות (הלבשה, הליכה בחדר, רחצה, אכילה, יציאה מהמיטה, שימוש בשירותים)
- IADL – התייחסות ליכולת לבצע 9 פעולות בניהול משק בית (להתמצא עם מפה, להכין ארוחה חמה, לקנות מצרכים, להתקשר בטלפון, לקחת תרופות, לעשות עבודות בית, להסתדר עם כסף, לצאת מהבית, לכבס)

מדד לפיתוח עתידו

מצב קוגניטיבי של בני +65

תחושת בדידות

- שיעור בני 65+ המדווחים על תחושת בדידות

מקור הנתונים למדד: למ"ס, סקר חברתי

▪ מאפשר השוואה היסטורית

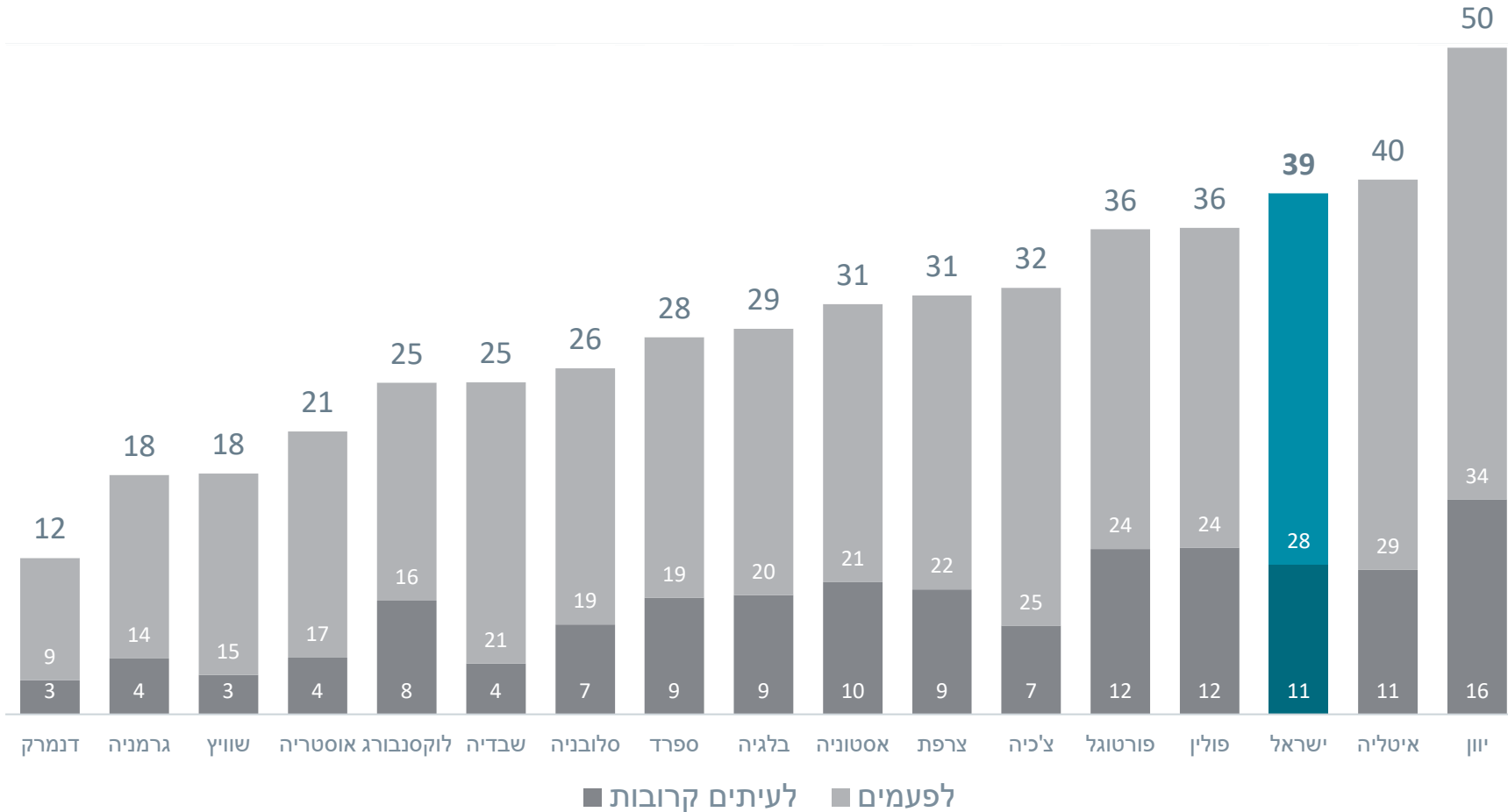
SHARE

▪ מאפשר לעשות השוואה בינלאומית

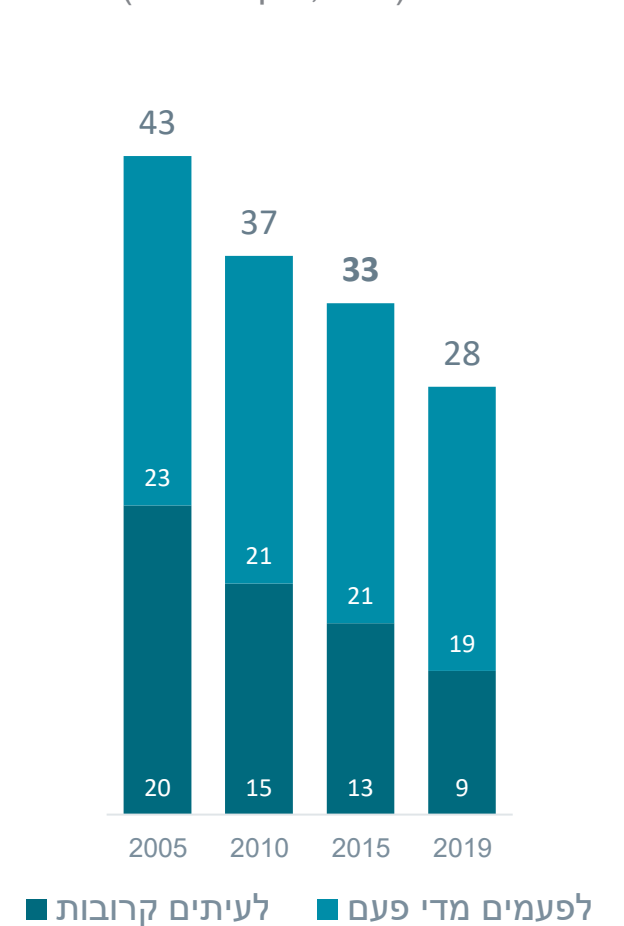
משמעות - בדידות

באיזו תדירות אתה חש/ה בודד/ה?
(SHARE, 2015)

האם יש מצבים שבהם אתה מרגיש בדידות?
(למ"ס, סקר חברתי)

תחושת בדידות

- שיעור בני 65+ המדווחים על תחושת בדידות

איכות חיים

- CASP 12 - שאלון איכות חיים אשר מתייחס ל-4 היבטים:

שליטה, אוטונומיה, הגשמה עצמית, הנאה ומשמעות

- התייחסות למשמעות:

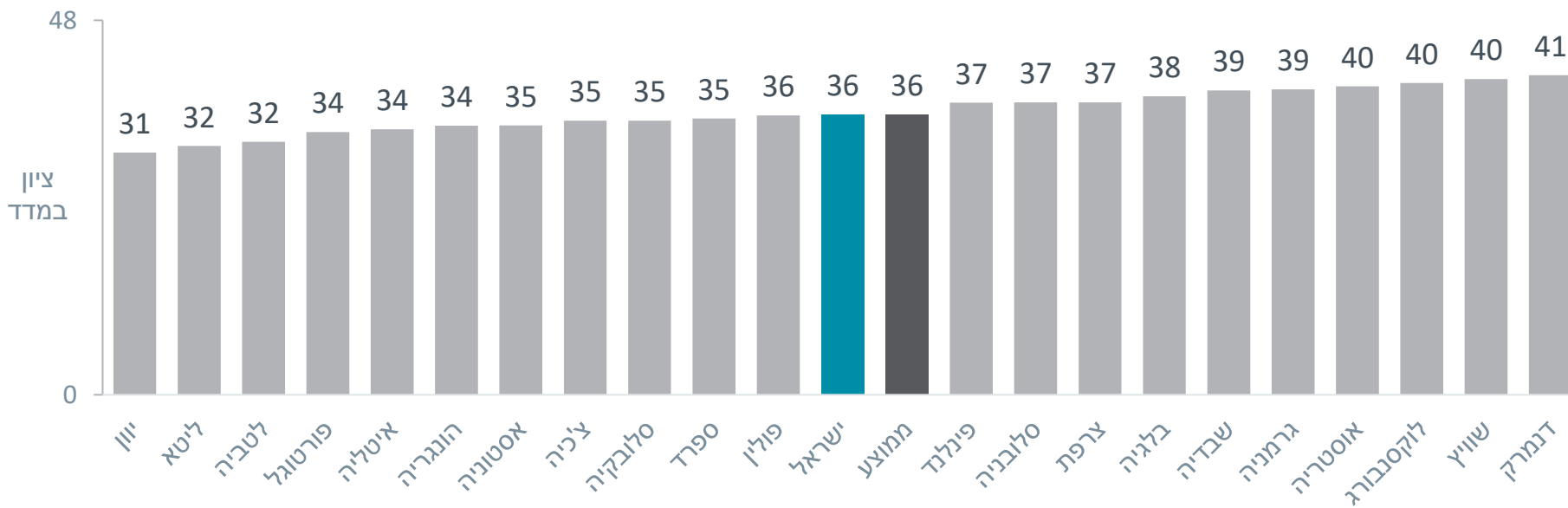
מצפה לכל יום חדש? מרגיש שלחייך יש משמעות? מתבונן אחורה על חייך בתחושת שמחה?

משמעות – איכות חיים

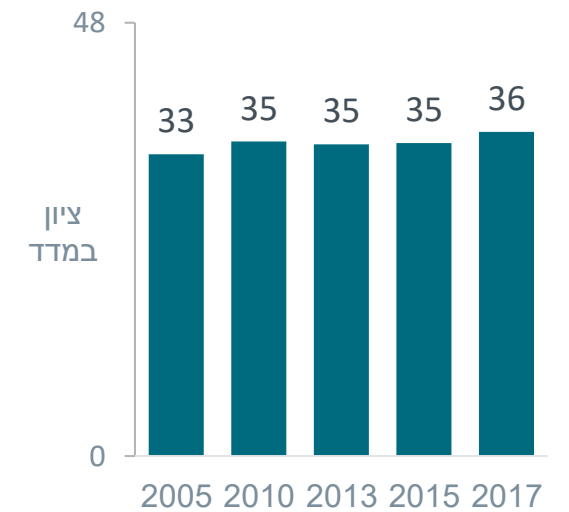

- שאלון CASP-12 הוא שאלון מותאם לזקנים ומתוקף בן 12 פריטים המחולק ל-4 היבטים: שליטה, אוטונומיה, הגשמה עצמית, הנאה (כולל משמעות).
- הציון האפשרי נע בין 12-48. תוצאה גבוהה משמעותה איכות חיים גבוהה
- מותאם לזקנים ומתוקף כמדד שלם (Hyde et al., 2003)

(12-48) CASP-12
(SHARE-2017)

(12-48) CASP-12
(SHARE)

הגדרה של חוסן כלכלי בזקנה

- עצמאות כלכלית - צבירת הון מספקת למימון הוצאות מחייה לכל החיים של האדם
- חוסן כלכלי - היכולת להתמודד עם שינוי לא צפוי בהכנסה, או גידול בלתי נמנע של הוצאות (Office of National Statistic, UK)

עקרונות מנחים בבחירת מדדים לחוסן כלכלי

- נדרש יותר ממדד אחד
- נדרשת פשטות והבנה
- שימוש במקורות מידע זמינים ומספקים
- ראייה הוליסטית:
  - הכנסות | הוצאות | הון (פיזי ופיננסי)
  - סובייקטיבי ואובייקטיבי
  - לתת ביטוי לא רק לזקנים העניים
- השוואה לכלל האוכלוסייה (במידה ורלוונטי)

■ הרכב משקי הבית הנכללים במדד

- נכללים כל משקי הבית בהם לפחות בן 65+ אחד. כשליש ממשקי הבית הם רב-דוריים. מאחר ואנו מסתכלים על בני 65+ כפרטים, ועל החוסן הכלכלי שלהם, ראוי להתייחס גם לקבוצה זו אף על פי שיתכן והחוסן הכלכלי שלהם נובע מכך שהם גרים עם צעירים מהם

■ התייחסות לנפש

- המדדים מחושבים בהתאמה לנפש כדי להתחשב בגודל משק הבית
- בהשוואה בינלאומית יעשה חישוב לנפש סטנדרטית לפי סולם השקילות של OECD

הכנסה פנויה (חציונית לנפש סטנדרטית)

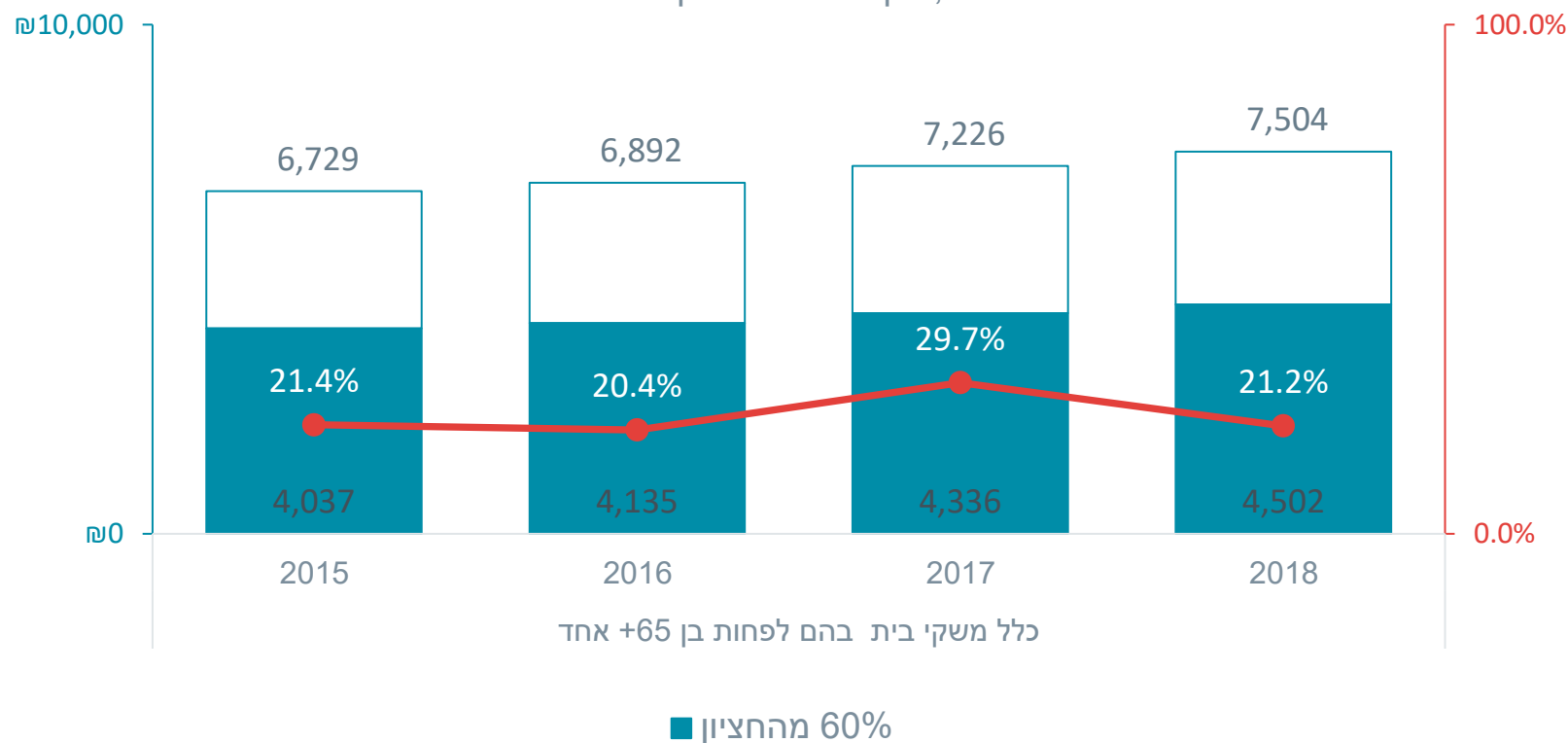
- הכנסה למשק בית הנשארת בידי משק הבית, לאחר שנוכו ממנה החבויות למיסים ישירים (כגון מס הכנסה), וזו עומדת לרשות משק הבית לתצרוכת, לחיסכון, להשקעה ולכל מטרה שיחפוץ
- קושי בהתייחסות לשירותים "בעין" ומלאי הוני
- שיעור הזקנים הנמצאים מתחת ל-60% ממנה
- מקור הנתונים: סקר הוצאות והכנסות משק הבית

חוסן כלכלי – הכנסה פנויה

הכנסה פנויה (חציונית לנפש) ושיעור הזקנים המרוויחים פחות מ-60% ממנה

60% מההכנסה החציונית הפנויה ושיעור הזקנים המרוויחים פחות מכך, לפי סוג משק בית ושנים למ"ס, סקר הוצאות משק בית

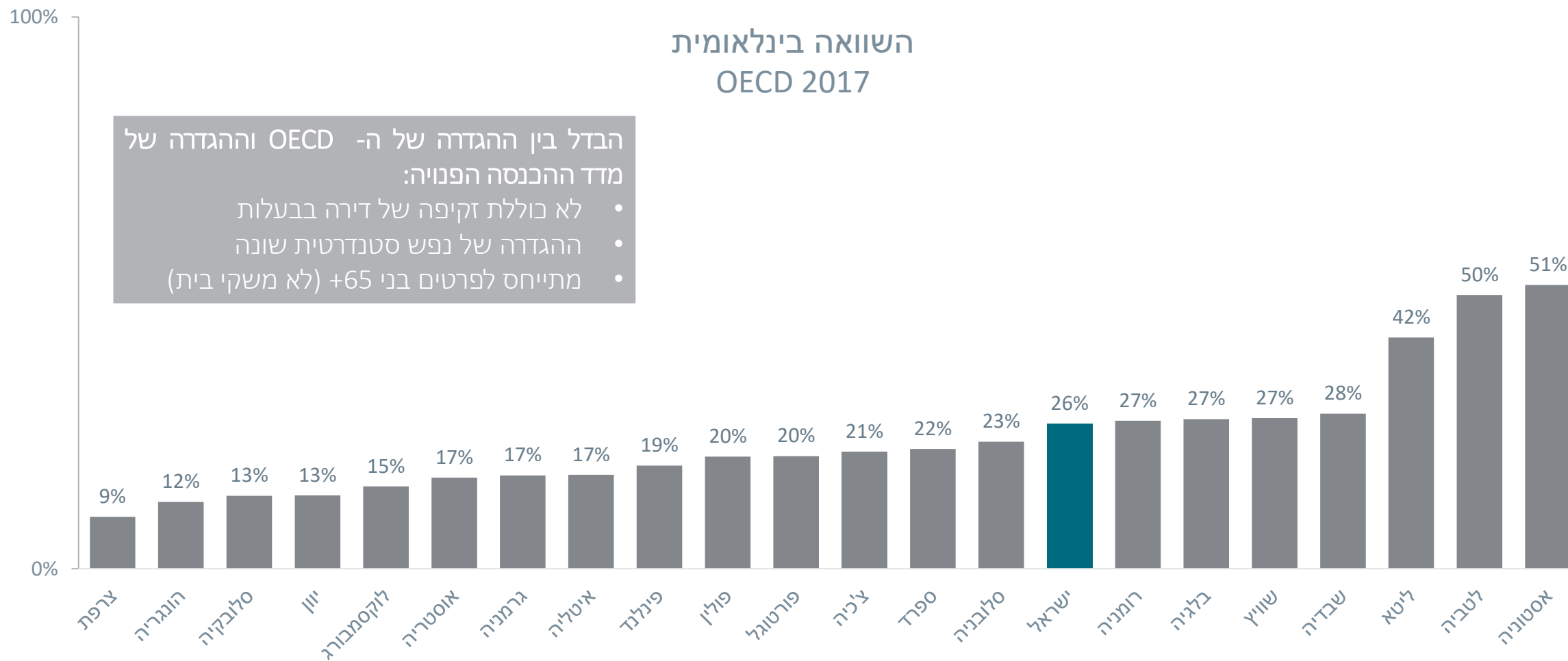
חוסן כלכלי – הכנסה פנויה

הכנסה פנויה (חציונית לנפש) ושיעור הזקנים המרווחים פחות מ-60% ממנה

השוואה בינלאומית
OECD 2017

הבדל בין ההגדרה של ה-OECD וההגדרה של מדד הכנסה הפנויה:

- לא כוללת זקיפה של דירה בבעלות
- ההגדרה של נפש סטנדרטית שונה
- מתייחס לפרטים בני 65+ (לא משקי בית)

הכנסה פנויה (חציונית לנפש סטנדרטית)

- הכנסה למשק בית הנשארת בידי משק הבית, לאחר שנוכו ממנה החבויות למיסים ישירים (כגון מס הכנסה), וזו עומדת לרשות משק הבית לתצרוכת, לחיסכון, להשקעה ולכל מטרה שיחפוץ
- קושי בהתייחסות לשירותים "בעין" ומלאי הוני
- שיעור הזקנים הנמצאים מתחת ל-60% ממנה

יכולת לעמוד בהוצאות חודשיות של משק הבית

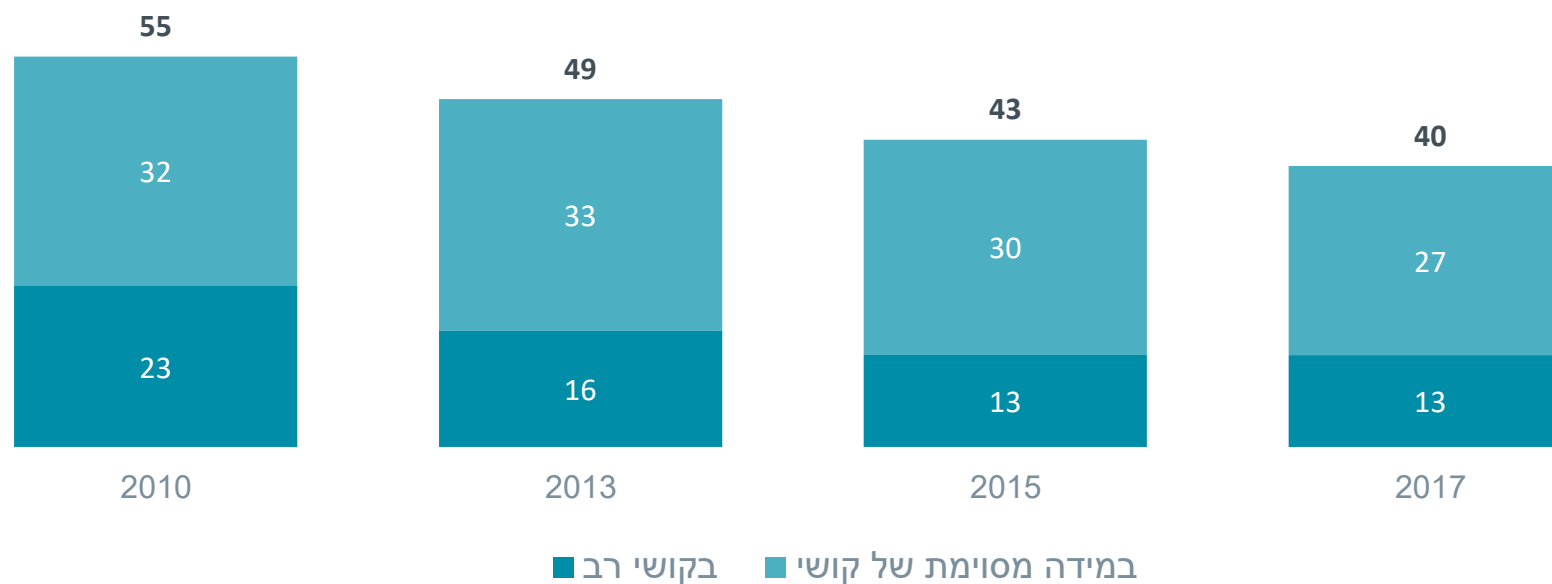
- שיעור המדווחים על קושי ביכולת לעמוד בכלל ההוצאות החודשיות של משק הבית
- מקור הנתונים: SHARE

חוסן כלכלי – קושי ביכולת לעמוד בהוצאות החודשיות

SHARE

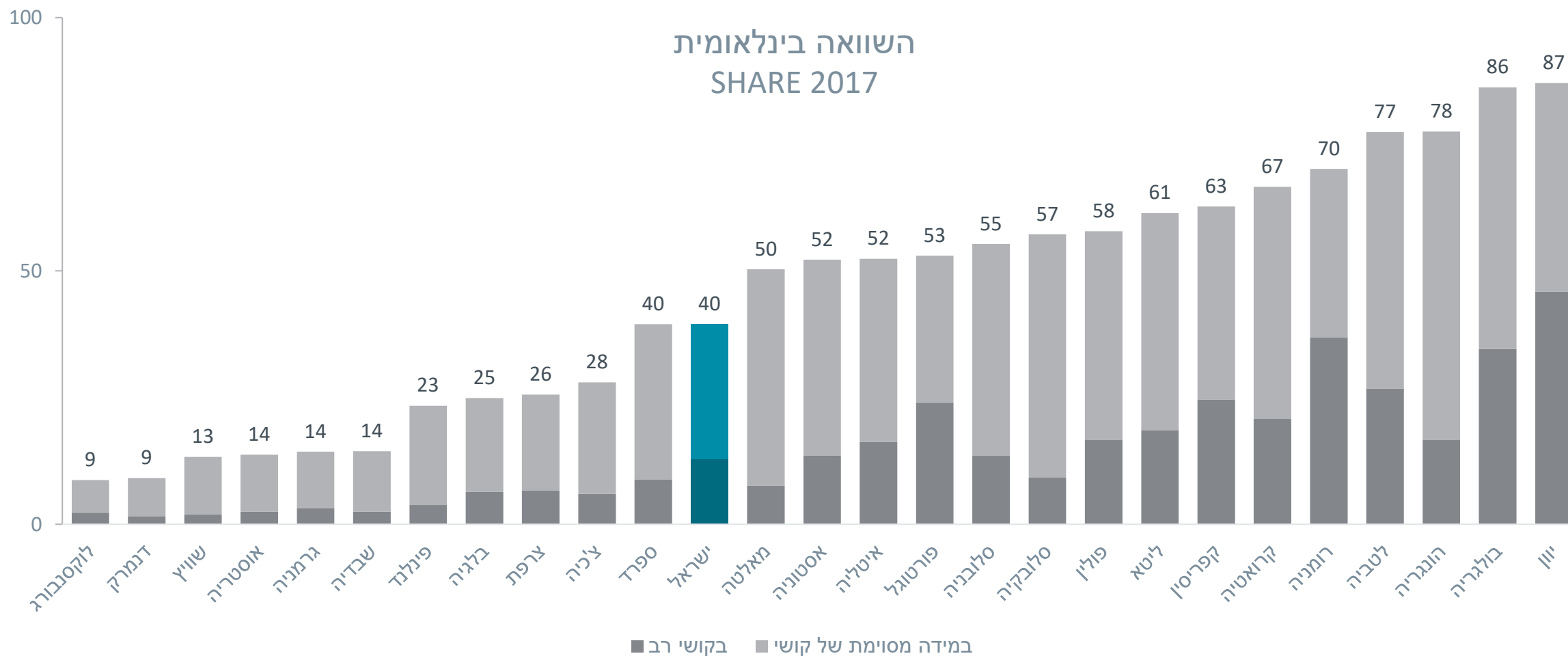
"כאשר אתה חושב על סך ההכנסה החודשית של משק הבית שלך האם היית אומר שמשק הבית שלך מצליח להסתדר כלכלית בקושי רב, במידה מסוימת של קושי, בקלות, די בקלות"

חוסן כלכלי – קושי ביכולת לעמוד בהוצאות החודשיות

השוואה בינלאומית
SHARE 2017

הכנסה פנויה (חציונית לנפש סטנדרטית)

- הכנסה למשק בית הנשארת בידי משק הבית, לאחר שנוכו ממנה החבויות למיסים ישירים (כגון מס הכנסה), וזו עומדת לרשות משק הבית לתצרוכת, לחיסכון, להשקעה ולכל מטרה שיחפוץ
- קושי בהתייחסות לשירותים "בעין" ומלאי הוני
- שיעור הזקנים הנמצאים מתחת ל-60% ממנה

יכולת לעמוד בהוצאות חודשיות של משק הבית

- שיעור המדווחים על קושי ביכולת לעמוד בכלל ההוצאות החודשיות של משק הבית

מדדים לפיתוח עתידי

מדד חוסן מצטבר

מדד תצרוכת (הוצאות)

הגדרה: שילוב בין רכיבי חוסן שונים שיכולים להבטיח יכולות היכולת להתמודד עם שינוי לא צפוי בהכנסה, או גידול בלתי נמנע של הוצאות

מקור המידע: סקר SHARE עם פוטנציאל לפיתוח גם בסקר הוצאות והכנסות

התמודדות עם גידול בלתי נמנע של הוצאות			
לא תורם	תורם		
	<ul style="list-style-type: none"> נדל"ן נוסף בבעלות כסף בחשבון בנק מעל 100,000 אג"ח + מניות – מעל 50,000 	תורם	התמודדות עם שינוי לא צפוי בהכנסה
<ul style="list-style-type: none"> בעלות על דירה למגורים (לאור תפיסה שאין נזילות) 	<ul style="list-style-type: none"> ביטוח סיעודי פרטי ביטוח משלים 	לא תורם	

- הכנסה מעבודה – תלוי בשכר והפסקת העבודה הצפויה
- פנסיה – תלוי בגודלה

יתרונות

1. השוואה בינלאומית (אם מתבססים על נתוני SHARE).
2. גיבוי בנתונים מסקר הוצאות משק הבית (למעט מלאי הוני פיננסי).
3. המיקוד אינו רק העניים
4. מבט רוחבי מקיף של רמת החיים הנוגע למימדים ממוקדים לאוכלוסיית הזקנים. מתקשר לקביעת יעדים לאומיים של נגישות לביטוחי בריאות, חיים, פנסיה

חסרונות:

1. לא ברורות המשקולות הניתנות לכל רכיב
2. אין השוואה לכלל האוכלוסייה.

מדד בפיתוח

מדד ||: מדד חוסן מצטבר

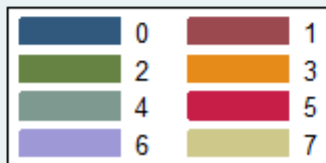
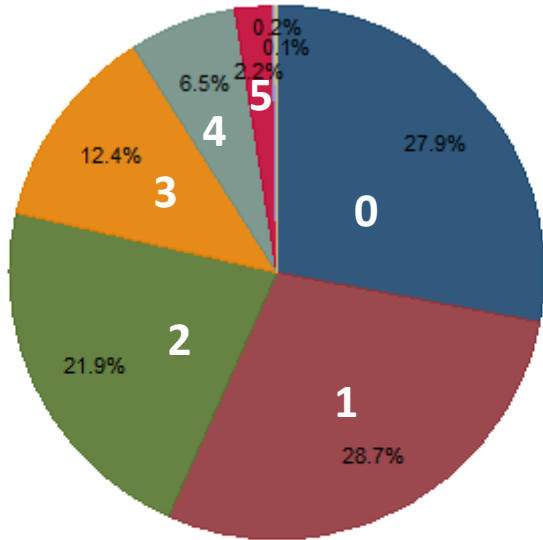
בעלות על דירה למגורים

- ביטוח סיעודי פרטי
- ביטוח משלים

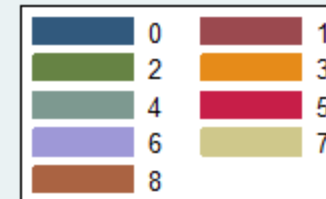
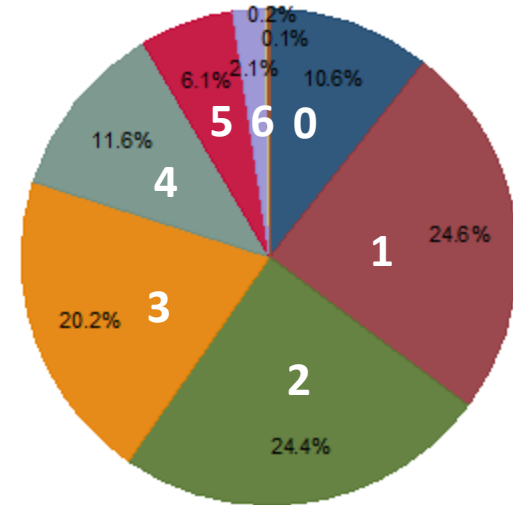
נדל"ן נוסף בבעלות

- כסף בחשבון בנק מעל 100,000
- אג"ח + מניות – מעל 50,000

- הכנסה מעבודה
- פנסיה

לא כולל בעלות על דירה

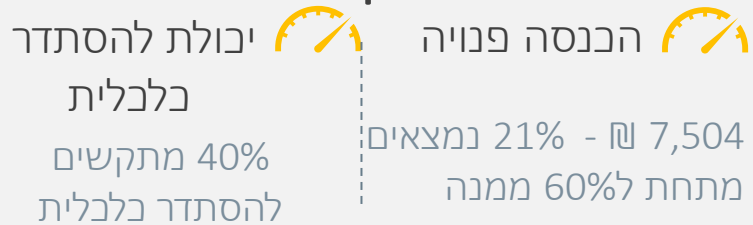

כולל בעלות על דירה

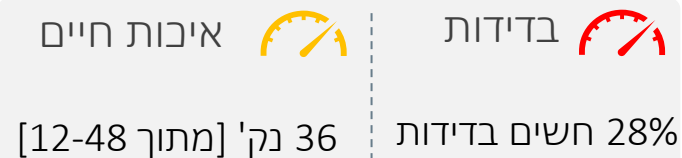
מפת מדדים להזדקנות מיטבית

מדדים להזדקנות מיטבית

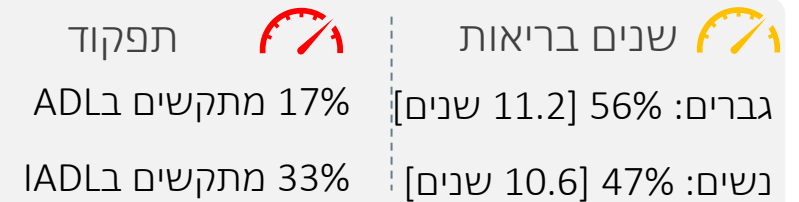
חוסן כלכלי*

משמעות

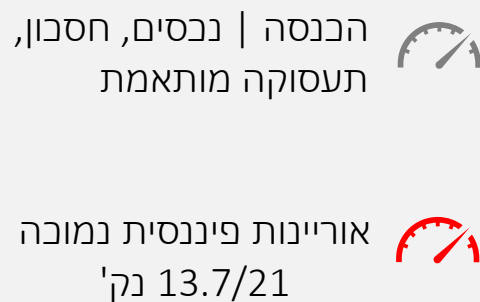

בריאות*

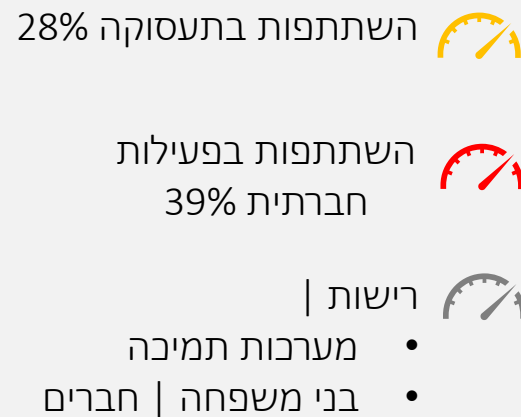

מדדים מנבאים להזדקנות מיטבית

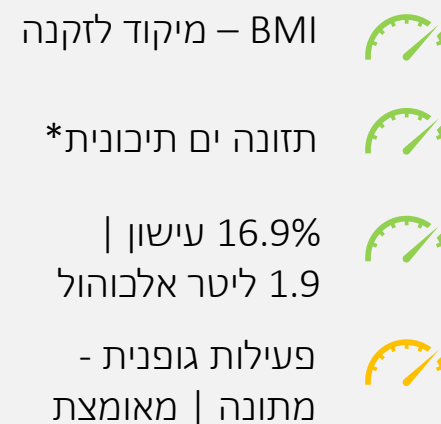
מוכנות כלכלית

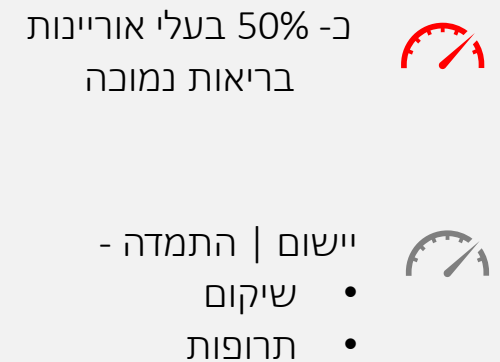
אורח חיים פעיל

אורח חיים בריא

ניהול בריאות

אוריינות דיגיטלית – גורם מנבא רוחבי אשר משפיע על כל קבוצות המדדים

מדדים נוספים להזדקנות מיטבית

מדדים נוספים

חוסן כלכלי

- שיעור תחולת עוני של קשישים
- מדד ג'ני למשקי בית
- שיעור יכולת לעמוד בהוצאה לא מתוכננת
- שיעור יכולת לכסות הוצאות חודשיות

משמעות

- תחושת משמעות בחיים [בתחומי חיים שונים]
- שביעות רצון מהחיים
- תחושת משמעות

בריאות ותפקוד

תפקוד	תחלואה
• שבריריות	• שיעורי תמותה ממחלה
• GALI	• שיעורי הישרדות ממחלה
• קשיי שמיעה	• שכיחות מחלה
• קשיי ראייה	• תפיסה עצמית של בריאות

מדדים מנבאים נוספים

מוכנות כלכלית

- בעלות על נכסים
- גובה קצבת זקנה
- קיום צוואה
- ביטוחים
- ...

אורח חיים פעיל

- תחושה שיש על מי לסמוך
- שביעות רצון מיחסים עם בני משפחה / שכנים
- שביעות רצון מתחבורה ציבורית
- באזור מגורים
- ...

אורח חיים בריא

- נפילות
- STRESS
- שינוי חד במשקל בתקופה של 6 חודשים
- הפרעות שינה
- ...

ניהול בריאות ותפקוד

- נטילת תרופות
- אשפוזים חוזרים
- איזון סכרת
- הנחיות מקדימות
- התמדה בתוכנית [לדוג' שיקום]
- ...

תודה על ההקשבה

תודתנו נתונה לנשות המקצוע שסייעו בגיבוש המדדים:

מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: נעמה רותם, נורית דוברין, יפית אלפנדרי, לארה רפידי

ומצוות מרכז הידע באוניברסיטה העברית: ברכה ערליך ופרופ' שרון שיוביץ-עזרא